

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 1

Рівне – 2013

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 1 - Рівне: РДГУ, 2013 – 203 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович академік-секретар відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна - доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович - доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна - доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович - доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна - кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29 листопада 2013 р.).

Свідectво про державну реєстрацію **Серія KB №18713-7513P**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

Загальний авторитет, яким би правильним він не здавався дорослим, не може надалі (у сучасній школі, у державі, яка буде демократичне суспільство) залишатися єдиним механізмом регуляції поведінки учня. Має бути підвищений авторитет власної совісті як інтуїтивної здатності людини відокремлювати добро від зла, правильне від хибного, шукати і реалізовувати сутнісні смисли, знаходити вірний варіант вирішення будь-якої життєвої ситуації.

Школа має створювати всі належні умови для повноцінного розвитку і розквіту індивідуальності, щоб їй вдалося справдити свою самодостатність, стати суб'єктом життєтворчості, активним учасником демократичних перетворень у сучасному суспільстві. При цьому принцип «не заважати» даному процесу є не менш важливим, ніж активно сприяти повноцінному розвитку людини. Багато допомогти, щоб юна особистість жила вільно від будь-яких стереотипних ярликів, серед яких одним із найнеприємніших є «важко вихований підліток».

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. Психологічне маніпулювання / Г.О. Балл // Психологічний словник учителя: в 4 кн., кн. 3 / Упоряд. В. Андрієвська. Наук. Ред. С.Максименко. – К.: Главник, 2005. – С.65-67.
2. Выготский Л.С. Проблема возрастной периодизации детского развития / Л.С. Выготский / Вопросы психологии, 1972, №2. – С.114-123.
3. Гурлєва Т.С. Соціальна й автономна відповідальність: антагонізм та єдність / віковий аспект/, / Т.С. Гурлєва // Наукові записки інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Академіка С.Д.Максименка. – К.: Нора-прінт, 2004. – Вип.24. – С.126-141.
4. Максименко С.Д. Проблеми прогнозування психічного розвитку дитини / Проблеми девіантної поведінки: історія, теорія, практика / С.Д. Максименко // Мат-ли Всеукраїнської науково-практ. Конференції. – К.: Міленіум, 2002. – С.3-29.
5. Мельников В.М. Введение в экспериментальную психологию личности / В.М. Мельников, Л.Т. Ямпольский: Учеб. Пособие для слушателей ИПК преподавателей пед. дисциплин ун-тов и пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1985. – 319 с.
6. Муздыбаев К. Переживание бедности как социальной неудачи: атрибуция ответственности, стратегии совладения и индикаторы депривации. <http://www.nir.ru/socio/old/scipubl/sj/sj1-01muz.html>
7. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / В.М. Оржеховська / Навчально-методичний посібник. – К., 1996. – 352 с.
8. Реан А.А. Психология изучения личности / А.А. Реан: Учеб. Пособие. – СПб. Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 288.
9. Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: Мат-ли методологічного семінару АПН України 16 грудня 2004 року / За ред. академіка С.Д.Максименка. – К., 2005. – 716с.

Резюме. В статье рассматриваются проблемы возникновения отклоняющегося поведения у современных подростков.

Ключевые слова: интериальность, естериальность, тяжелые подростки, социальные условия, перспективы, предупреждения.

Summary. The internal and external reasons among teenager's difficulty are considered Irresponsibility externality as consequence «externally aligned, stimulus – jet pedagogical management of development» (S.D. Maksimenko) admits as the important attribute of last. In a context of humanistic education prospects of the prevention teenage difficulty, and also becoming of the subject creativity in life, the participant of democratic transformations in a society are outlined.

УДК 159.92

Л.Л. НАВОЗНЯК

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

Резюме: У статті розглянуто процес формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів засобами фольклору.

Ключові слова: професійна компетентність, вчителі початкових класів, студенти, молодші школярі, засоби фольклору.

Постановка проблеми. Актуальність формування професійної компетентності майбутніх фахівців зумовлюється сучасними соціально-економічними умовами, які характеризуються глобалізацією, інтеграцією, швидкоплинністю, динамічністю інноваційного розвитку всіх сфер життєдіяльності людини. Сучасне суспільство ставить перед вищими навчальними закладами завдання підготовки фахівців, які здатні не тільки оперувати власними теоретичними знаннями, широким спектром практичних професійних умінь та навичок, а й готові змінюватися та адаптуватися до нових потреб ринку праці, активно діяти, швидко приймати рішення та навчатися впродовж життя. Тому істотно зростають вимоги до компетентності, професіоналізму, культури та якості професійної підготовки в системі вищої освіти педагогічних кадрів нової генерації, від компетентності яких значною мірою й залежить розвиток освітньої галузі в нашій державі. Підготовка конкурентоспроможних, професійно компетентних фахівців є стратегічним завданням української системи освіти, умовою стійкого економічного росту і підвищення добробуту країни. Сьогодні як ніколи якість людських ресурсів в значній мірі визначаються рівнем їх професійної компетентності. Саме професійна компетентність, на наш погляд, забезпечує високий рівень професіоналізму спеціаліста, який буде конкурентоспроможним і стане користуватися попитом на ринку праці.

У зв'язку з цим **метою** нашої статті є дослідження процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи засобами фольклору.

Виклад основного матеріалу. Проблема особистості педагога як суб'єкта педагогічної діяльності, компетентного та здатного до саморозвитку знаходить віддзеркалення у працях О.Атласова, Н.Бібік, Л.Ващенко, С.Бондирева, І.Колесникова, Є.Климова, Н.Кузьміна, Н.Лобанова, А.Маркової, Л.Мітіна, А.Міщенко, Є.Павлютенкова, Н.Переломова, О.Пометун, О.Попова, О.Савченко, А.Щербакова та ін. На основі зіставлення думок та поглядів названих авторів можна зробити висновок, що компетенція – це вимога (норма) до освітньої підготовки школяра чи студента. Компетентність по відношенню до компетенції виступає як інтегративне поняття, що характеризує людину як суб'єкта, який реалізує в практичній діяльності

компетенції, якими він володіє “завдяки навчанню, вихованню, інтеграції у простір соціальних і культурних ставлень, міжособистісної інтеграції та спілкування” [5, 98].

Зокрема, А.Тряпичин виокремив такі компетенції:

- ключові – загальні компетенції, які є необхідними для соціально-продуктивної діяльності;
- базові – в певній професійній галузі;
- спеціальні – для виконання конкретної дії, розв’язання конкретної проблеми чи професійної задачі [7, 4].

У контексті формування професійної компетентності майбутнього вчителя ми виділили наступні групи компетентностей:

- соціальна;
- полікультурна;
- комунікативна;
- саморозвитку й самоосвіти;
- продуктивної творчої діяльності;
- інформаційна.

Інформаційна парадигма передбачає принципово нові функції освіти і роль педагогічних кадрів у розвитку суспільства. Замість трансляції готових знань, що реалізується традиційними технологіями, сучасна освіта носить випереджальний характер, готує майбутнього фахівця до самостійного оволодіння необхідною інформацією та формує вміння застосувати її в умовах швидких соціально-економічних змін. Зміщення акцентів з обслуговувальної функції на функцію створювальну значно підвищує вимоги до рівня підготовки педагогічних працівників, їхніх особистісних і професійних якостей. Йдеться про компетентнісний підхід до відтворення педагогічного потенціалу, в основу якого покладено новий погляд на формування особистості, спроможної вести ефективне життя в сучасних умовах.

Система компетентностей в освіті має ієрархічну структуру, рівні якої складають:

– ключові компетентності (міжпредметні та надпредметні компетентності) – здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурнодоцільні види діяльності, ефективно розв’язуючи актуальні індивідуальні та соціальні проблеми;

– загальногалузеві компетентності – компетентності, які формуються учнем, студентом упродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі у всіх класах середньої школи і (або) під час навчання у ВНЗ і які відбиваються у розумінні „способу існування” відповідної галузі – тобто того місця, яке ця галузь займає у суспільстві, а також вміння застосовувати їх на практиці у рамках культурнодоцільної діяльності для розв’язування індивідуальних та соціальних проблем;

– предметні компетентності – складова загальногалузевих компетентностей, яка стосується конкретного предмету; ті, що їх набуває учень (студент) при вивченні певного предмета протягом конкретного навчального року або ступеня навчання [6, с.7].

Формування компетентності, тобто здатності застосовувати знання та вміння в реальній життєвій ситуації, є однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти. Компетентність студентів, зокрема педагогічних університетів, виявляється в оволодінні знаннями та цілеспрямованим їх застосуванням під час розв’язуванні професійних завдань. Розв’язування професійних завдань неможливо здійснити без методичних знань, до яких належать знання методів, методик, прийомів навчання та виховання [1, с.143].

На сьогодні накопичено достатній досвід і значний фактичний матеріал традиційної системи підготовки вчителів. Однак зазначена система вже недостатньо узгоджується з новою парадигмою й доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, зокрема в частині якісного оновлення змісту і технологій для забезпечення готовності до виховання молодших школярів засобами фольклору. Це підтверджує визначений рівень готовності вчителів початкових класів і студентів до виховної роботи: 78% учителів надають здійсненню позаурочної виховної роботи засобами фольклору першочергового значення, тоді як кількість підготовлених до такої діяльності студентів випускних курсів педагогічних факультетів складає лише 61%.

Подано результати визначення у студентів ступеня сформованості основних виховних умінь (за самооцінкою): планувати виховну роботу, організовувати та проводити цікаві форми популяризації традиційної культури, аналізувати результати виховних заходів, заохочувати учнів до вивчення, зібрання та поширення фольклору, добирати фольклорний матеріал для сценаріїв виховних заходів, залучати до участі у виховній роботі фольклористів: 6,5% студентів вважають, що вони володіють на високому рівні основними виховними вміннями; 15,5% не володіють основними вміннями організовувати виховну роботу; 28% висловили впевненість, що вони володіють усім комплексом умінь на достатньому рівні; 50% – частково володіють означеними вміннями.

Також нами з’ясовано судження учителів і студентів стосовно шляхів підвищення організації позаурочної виховної роботи з учнями початкових класів. Важливого значення вони надають психолого-педагогічній, методичній та практичній підготовці майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі. В.Глазиріна зауважує: “Той вчитель, що сам пройшов певну школу виховання, здатен найкращим чином відтворити її у своїй діяльності. Тому система виховної роботи у педагогічній школі розглядається, з одного боку, як робота з досягнення цілей виховання, а з іншого – як практичний блок професійної підготовки вчителя” [2, 194].

Особливу увагу звертаємо на той факт, що за аналізом дослідження виявлено невелику кількість майбутніх учителів з високим рівнем готовності до виховної роботи засобами фольклору, що теж суттєво актуалізує цю проблему й дає змогу стверджувати, що підготовка студентів педагогічних закладів до зазначеного виду виховної роботи з дітьми потребує суттєвого вдосконалення як з боку розвитку їхніх особистих ціннісних орієнтацій у сфері народного мистецтва, так і з боку підвищення професійної готовності майбутніх учителів до формування морально-етичного й духовного феномена у вихованців.

Формування готовності студентів до виховання учнів початкових класів засобами фольклору ґрунтується на певній послідовності. Так, у Рівненському державному педагогічному університеті паралельно з фаховими дисциплінами, читаються спецкурси „Українська народна педагогіка” та “Етнографія дитинства,” лекційні та практичні заняття яких спрямовані на оволодіння студентами першочерговими знаннями: сутності, змісту, форм, засобів і методів національного виховання; традицій, символів, звичаїв та обрядів; специфіки виховання молодших школярів засобами фольклору. Далі, на основі засвоєних знань, відпрацьовуються професійно-педагогічні вміння майбутніх учителів початкових класів: планувати виховну роботу; здійснювати виховання молодших школярів засобами фольклору на практиці; проводити роботу з різних

видів народної творчості. В експериментальну систему підготовки студентів упроваджено спецпрактикум „Методика виховання учнів початкових класів фольклорними засобами,” у процесі якого студенти вчать використовувати теоретичні положення на практиці: аналізуючи плани виховної роботи та конспекти занять етнографічних гуртків, підготовлені учителями, студентами; моделюючи ситуації проведення бесід, виховних заходів із залученням батьків, членів родини; розв’язуючи педагогічні задачі, наявні у реальній практиці професійної діяльності вчителя початкових класів. Наступним кроком є вдосконалення у студентів професійних умінь і навичок: розробляти сценарії календарно-обрядових свят, ранків для молодших школярів, конспектів виховних заходів та проводити їх; самостійно добирати адекватні методики щодо проведення уроків із різних видів народної творчості. Ці вміння виробляються у процесі педагогічної практики гурткової роботи з учнями початкових класів у базових початкових школах, Малих академіях народних мистецтв, Будинках культури. Заняття в гуртках декоративно-прикладного мистецтва (вишивка, писанкарство, кераміка, різьблення та ін.), фольклорно-етнографічних ансамблів (хореографія, вокал тощо), пошуково-красназничих, літературно-фольклорних секцій сприяють залученню як студентів, так і учнів до вивчення, збереження, поширення і примноження надбань культурної спадщини народу, формуванню інтересу до народної творчості, оволодінню прийомами і навичками традиційного художнього ремесла, народного танцю, співу, гри на народних інструментах. Кінцевим етапом є досконале оволодіння майбутніми учителями початкових класів управлінською компетентністю, самооцінкою та взаємооцінкою: умінням адекватно аналізувати й оцінювати свою виховну роботу; контролювати, критично аналізувати результати виховної роботи з молодшими школярами своїх однокласників, давати рецензії один одному; визначати оптимальні шляхи професійного самовдосконалення.

Означені вміння та навички розгалуженої системи професійного самовираження студентів, підвищення їх управлінської компетентності формуються як у навчальному процесі, позааудиторних формах науково-дослідної роботи (самоосвіта, вивчення наукової літератури, написання рефератів, творчих звітів, конкурси наукових робіт, олімпіади, зустрічі з учителями-методистами, робота у творчих мікрогрупах), так і у різних формах виховної роботи студентів з національного виховання (народознавчі вечори, дитячі ігрові програми, виставки, концерти, приурочені до певних свят народного календаря, ярмарки, вікторини, історико-красназничі пошуки, фестивалі, музейні гостини, презентації книг, альбомів).

Народно-педагогічні засоби (фольклор, ремесла та промисли, народний календар, покарання та заохочення) сприяють розвитку конструктивних етноформуючих факторів, зокрема, інкультурації (оволодіння етнокультурним досвідом), етнічній консолідації та інтеграції (творення спільного етнокультурного середовища), збереженню історичної пам’яті народу (безперервність етнічної еволюції шляхом передачі досвіду наступним поколінням), механізму етнічної самоідентифікації (усвідомлення кожною людиною себе як представника певного етносу), етноцентризму (властивість етнічної самосвідомості сприймати й оцінювати оточуючий світ крізь призму традицій і цінностей власного етносу), що спричинило формування їх когнітивної, емоційної та поведінкової схожості з носіями традиційної української культури і відмінності від етнофорів інших культур.

Доведено, що різні галузі української народної культури, традиції, обряди, звичаї, зразки пісенного, музичного фольклору, культура поведінки, а також залучення студентів до пошуково-дослідної роботи (збирання зразків народної мудрості, вивчення народних пісень, обрядових дій, казок, переказів, ремесел, приказок, прислів’їв) спрямовуються на організацію навчально-пізнавальної діяльності, яка сприяє надбанню студентами нового досвіду [4, с.2]. До пошуково-дослідної роботи студентів можна також віднести: дискусії з наукових проблем, бібліографічний пошук, моделювання певних процесів, фактів явищ, проведення навчального дослідження, участь в наукових студентських товариствах, участь у наукових студентських конференціях, семінарах, круглих столів стосовно проблем майбутньої професії. Це є однією з форм самовираження особистості студента, розвиває його творче мислення, ініціативність, самостійність, формує здатність до творчого розв’язання завдань, спрямовують майбутніх фахівців на самовдосконалення, налаштовують на постійний пошук, самоосвіту, впливає на особистісний та професійний ріст.

Висновки. Узагальнюючи існуючі точки зору щодо професійної компетентності можна стверджувати, що це вміння використовувати на практиці сучасні організаційно-управлінські принципи і методи; застосування власних повноважень у вирішенні питань, відповідальність за виконання рішень; уміння чітко поставити ціль і завдання; здібність об’єктивно аналізувати і оцінювати результати; вміння здійснювати контроль та орієнтуватися в інформаційному просторі, критично осмислювати й використовувати різноманітну інформацію; творчий підхід до справи, наявність певних лідерських якостей, таких як: відповідальність, обов’язковість, цілеспрямованість, ініціативність, самостійність, дисциплінованість, здібність приймати правильні рішення в умовах невизначеності, вміння підтримувати свій авторитет.

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні цілеспрямованості освіти на підготовку кваліфікованого працівника відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя: Монография. / В.Адольф.-Красноярск: Изд-во КГУ, – 1998. – С. 310.
2. Глазиріна В.М. Виховна робота в педагогічному ВНЗ як складова частина професійної підготовки майбутнього вчителя / В.М.Глазиріна, О.І.Артюшенко // Вісник Житомирського педагогічного університету. – 2003. - №12. – С. 194-197.
3. Дем’янюк Т.Д. Народознавство в школі: досвід, проблеми, пошуки. / Т.Дем’янюк. – Київ, Інформаційно видавничий центр “Київ”. - 1993. – С. 80.
4. Курлянд З.Н. Професійно-креативне середовище ВНЗ – передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців / З.Н.Курлянд // «Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития» / Выпуск №1 [2009] – Режим доступа: http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n1_2009_st_16/
5. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. / О.Овчарук. – К. : "К.І.С.", 2004. – С. 168.
6. Пометун О.І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. / О.Пометун. – К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004. – С. 265.
7. Трапицын А.В. Интеграционные процессы в высшем образовании. [Online]. Режим доступа: <http://www.prof.msu.ru/publ/omsk2/055.htm>

Резюме. В статті розглянуто процес формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами фольклору.

Ключові слова: професійна компетентність, учителя початкових класів, студенти, молодші школярі, фольклор.

Summary: The article describes the process of formation of the professional competence of the future teachers of primary classes by means of folklore.

Key words: professional competence, teachers of primary classes, students, junior school children, folklore.

УДК 159.923-053.6

Л. В. НЕСТЕРУК

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТАТУСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПІДЛІТКІВ ТА ЇХ СХИЛЬНОСТІ ДО УЗАЛЕЖНЕНЬ

Резюме: У статті висвітлюється залежна поведінка у підлітковому віці, узагальнюється і вивчається взаємозв'язок статусних характеристик підлітків та їх схильності до узаалежнень.

Ключові слова: залежність, залежна поведінка, хімічна залежність, односпрямована залежність, інтеракційна залежність, психологічна залежність, наркоманія, алкоголізм, інтернет-залежність, кохання, дружба, соціально-психологічний статус.

Постановка проблеми. Актуальність тематики вивчення залежної поведінки у підлітків визначається тим, що вона є однією із найбільш поширених проблем в області психології розвитку та соціології. Ризик формування різного роду залежностей в тому, що вони знижують психологічну стійкість особистості, порушують її нормальне функціонування в тих сферах буття, які не пов'язані з напрямом активності. Якщо акцент активності виражений сильно, то слідом за дисгармонією виникають психічні відхилення і фізичні розлади. Дослідженням формування залежностей сьогодні охоплено широке коло науковців – психологів, соціологів та медиків різних країн світу. Залежність – це один з складних психо-емоційних станів людини, що займає важливе місце в її психічному житті. У рамках психічної норми існують різноманітні форми залежності батьків і дітей, подружжя, членів команди в бізнесі і спорті, учнів і вчителів. Вчені сьогодні виокремлюють три основні групи психологічних залежностей: хімічну, односпрямовану (акцентуровану) активність, інтеракційну. Проте, коли ця якість досягає патологічних розмірів, людина втрачає спроможність до критичного мислення, співвідносить своє життя з цінностями однієї авторитетної особистості або групи людей, руйнує значимі дотепер сімейні і соціальні зв'язки.

Мета даної роботи проаналізувати процес формування залежностей у підлітковому віці. Предметом дослідження нашої роботи є особливості взаємозв'язку статусних характеристик школярів та їх схильності до залежностей. При вивченні міжособистісних відносин у групі підлітків віку було визначено статус кожного школяра, самооцінку залежностей, виявлено взаємозв'язок між статусним становищем підлітка у групі та її схильністю до узаалежнень.

Останнім часом усе частіше ми зустрічаємося з явищами психологічної залежності в повсякденному житті. Наркоманія й алкоголізм уже стали класичними проблемами нашого суспільства. Втеча від реальності за допомогою комп'ютерних ігор і інтернету набирає оберти. Велику популярність отримують нетрадиційні релігії і духовні практики, фанатичну відданість жадає від своїх послідовників багаторівневий маркетинг. Але найбільшу небезпеку несе діяльність тоталітарних сект.

Описані проблеми найбільшого прояву набувають у підлітковому віці, коли відбувається процес становлення особистості підлітка, його соціалізація та ідентифікація. Через виникнення залежності руйнується повноцінний процес формування стабільної особистості підлітка, а отже, й унеможливується адекватне становлення самооцінки, статевої ідентифікації, комунікативних процесів, що відображається на налагодженні міжособистісних взаємозв'язків, оцінці власних потреб для функціонування як фізичного індивіда, так і соціалізованої особистості у суспільстві, а також самореалізації в майбутньому.

Саме у підлітковому віці починають формуватися типи взаємин, які притаманні дорослому світу, а саме дружба і кохання, які мають специфіку налагодження і прояву, але формуються, перш за все, у ході спілкування. Проте, на сьогодні поширеною стала проблема формування комп'ютерної та інтернет-залежності, внаслідок чого руйнується повноцінний процес налагодження міжособистісних стосунків вже у ранньому підлітковому віці, що в майбутньому відображається на нездатності працювати, функціонувати та реалізовуватись як повноцінна особистість.

Група, колектив однолітків займають важливе місце в процесі розвитку особистості. Саме завдяки спілкуванню, емоційним контактам з іншими особистостями набуває соціального досвіду, розширюється її внутрішній світ, формується самооцінка, виражається почуття власної гідності, захищеності, повага до людей, розуміння їхніх бажань, думок, почуттів.

Положення особистості в групі залежить від її характеру, поведінки, здібностей та ін. Так, популярність пов'язана з такими властивостями особистості, як товариськість, співчуття, спокій і доброзичливість, широкий світогляд і бажання допомогти. Непопулярність визначається егоїзмом, зарозумілістю, поверхневостю знань у ході виконання спільної діяльності, скритністю, недостатньою сформованістю та проявом навичок спілкування [3].

Положення людини у групі, колективі впливає на поведінку, психологічне благополуччя, розвиток моральних, інтелектуальних, вольових якостей [2].

Я.Л. Коломинський підкреслює, що підліток афективно, емоційно переживає своє положення в групі однолітків, саме через те, що система міжособистісних стосунків є найбільш емоційно насиченою. Незадоволеність спілкуванням з однокласниками впливає й на поведінку учня, й на успішність у навчанні, що може бути однією з причин формування негативних рис та особливостей поведінки особистості. У деяких дослідженнях виявлено, що негативний соціально-психологічний статус учня впливає й на характер його сприймання [1].

ЗМІСТ

Передмова

Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості

Вірна Ж.П. Аксіологічний проект як чинник формування соціальної зрілості жінки

Гошовський Я.О., Гошовська Д.Т. Генетично-психологічна парадигма вивчення особистісної ідентичності педагога

Коваленко А.Б. Особливості застосування методів активного навчання у ВНЗ

Литвиненко С.А. Використання воркшопів у фаховій підготовці майбутніх психологів

Павелків Р.В. Аналіз проблеми ідентичності як психологічного феномену

Петренко О.Б. Специфіка формування професійної гендерної компетентності майбутнього вчителя.

Сергієнко В.П., Войтович І.П., Войтович О.П. Психолого-педагогічні особливості реалізації компетентісного підходу при комп'ютерній підтримці вивчення фахових дисциплін у ВНЗ

Ямницький В.М. Здатність до саморегуляції як основа професіоналізації спеціаліста

Артемова О.І. Розкриття креативного потенціалу студентів вищих навчальних закладів

Бабак К. В. Особливості психологічного супроводу професійного розвитку студентів в умовах навчання у педагогічному коледжі

Безлюдна В.І. Готовність молоді до побудови конструктивних зв'язків з родиною

Бойчук В.М. Розвиток пізнавального інтересу у процесі підготовки майбутнього вчителя

Бричок С.Б. Інтерактивні методи формування творчого потенціалу особистості майбутнього педагога у процесі вузівського навчання

Бучко В.Б. Значення взаємозв'язку студента з групою в контексті свободи Е. Фромма

Главінська О.Д., Савуляк В.О. Емпатія як складова професійної компетентності педагога

Головань М.С. Компетентісний підхід як методологічна основа вищої професійної освіти

Грицюк І.М. Соціальні орієнтації як аксіологічне утворення професійного становлення майбутнього соціального працівника

Дарманська І.М. Розвиток управлінської компетентності майбутніх керівників навчальних закладів (професійно-функціональний компонент)

Демянюк О.Б. Особливості становлення та типологія образу світу у студентів: теоретичний аналіз проблеми

Джеджеря К.В. Професійно-педагогічне спілкування як проблема професіоналізації молодих викладачів вищих навчальних закладів

Дружиніна І.А. Професійна ідентичність майбутніх психологів як умова їх професійного зростання

Кириченко Н.А. Свідомий вибір як чинник формування професійної ідентичності у юнацькому віці

Корчакова Н.В. Прогностична функція особистісного само сприйняття як основа професійного розвитку студента

Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності особистості

Лук'яник Л.В. Психолого-педагогічні засади підготовки майбутніх учителів до формування лінгвоукраїнознавчої компетенції школярів

Маргітич К.Є. Формування національної самосвідомості угорської студентської молоді в Закарпатському угорському інституті імені Ференца Ракоці І

Михальчук Н.О. Смісл як відображення індивідуального образу світу студентів в діяльності з читання літературних творів

Михальчук Н.О., Івашкевич Е. З. Психологічні умови ефективного засвоєння студентами іноземної мови

Михальчук Н.О., Хупавцева Н.О. Аргументативний дискурс як механізм оволодіння студентами іноземною мовою

Мудрик А.Б. Зміст професійної компетентності фахівця та психологічні особливості її формування у процесі вузівського навчання

Мушкевич М.І. Психологічний супровід сім'ї з проблемними дітьми

Ногачевська І.О. Інтерпретація художнього тексту як спосіб вдосконалення лінгвістичної освіти студента філолога

Остапівський О.І. Взаємообумовленість професійної ідентичності та економічної свідомості студентської молоді

Пивоварчук Т.О. Модель комунікативних здібностей студента –філолога

Рудюк О.В. Феномен професійної ідентичності у детермінації переживання безробітними професійних криз

Самолук А.В. Психологічне підґрунтя професійного становлення студентів-філологів

Созонюк О.С. Детермінанти розвитку психологічної культури майбутніх вчителів початкової школи

Співак Л.М., Піонтковська Д.В. Стан вивчення проблеми національної ідентичності студентської молоді у вітчизняній психологічній науці

Сторож О.В. Типологія творчої соціалізації особистості

Турчина Л.І. Психосоціальний аналіз професійного самовизначення обдарованої молоді

Федоренко Р.П. Диструктивний вплив алкоголезалежних сімей у становленні особистості сучасного студента

Філоненко М.М. Системний аналіз особистісного становлення майбутнього лікаря

Хлівна О.М. Психологічна специфіка формування професійно значущих якостей майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі

Шевчук Ю. С. Подружнє сумісність сучасних сімейних пар: теоретичний аспект

Шкарлатюк К.І. Завдання та методи тренінгу професійного самофутурування студентської молоді

Яцюк Н.О. Роль студентського самоврядування у професійному становленні майбутніх психологів

Яшук І.П. Формування соціальної компетентності молоді в умовах вищого навчального закладу

Доробки молодих науковців

Бельська І.В. Особливості розуміння гендерної ідентифікації у підлітковому віці

Богдюк М.О. Роль Інтернету у навчальній діяльності студентів

Бурко Л.В. Психологічні аспекти діяльності фармацевта

Вовкодав А.В. Вплив рівня емоційної стійкості особистості студентів на результативність їх навчальної діяльності

- [Вознюк Ю.С., Психологічні механізми самоствердження юнаків](#)
[Волошин М.М., Назарець Л.М. Аналіз взаємозв'язку тривожності та навчальної успішності студентів](#)
[Герман І.П. Соціальний статус як чинник виникнення міжособистісних конфліктів у юнацькому віці](#)
[Дзюбак О.В., Назарець Л.М. Психологічний аналіз професійної самореалізації студентів](#)
[Клубок Ю.О. Самостійність як соціально-психологічний феномен](#)
[Корнійчук В.В. Розвиток міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці](#)
[Кузьмік Т.О. Психологічні особливості ставлення жінок до своєї зовнішності](#)
[Курдибаха О. Особливості формування гендерної ідентичності підлітків у спілкуванні з однолітками](#)
[Луцик Г.О. Особливості підготовки майбутніх психологів до роботи з неповнолітніми правопорушниками](#)
[Мазурець В.Ю. Вплив стресу на розвиток психосоматичних захворювань у підлітків](#)
[Марчук В.С. Психологічні особливості життєвих домагань майбутніх психологів](#)
[Мороз Т.Т. Причини виникнення і перспективи попередження підліткової важковихованості](#)
[Навозняк Л.Л. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів засобами фольклору](#)
[Нестерук Л.В. Взаємозв'язок статусних характеристик підлітків та їх схильності до узалежнень](#)
[Окач В.М. Психологічний аналіз причин формування девіантної поведінки підлітків](#)
[Петренко С.В., Шахрайчук М.Й. Автоматична інформаційна система управління навчальним процесом і розвиток професійної компетентності магістрантів](#)
[Родзяк М.М. Психологічний аналіз емоційних переживань вагітних жінок](#)
[Солтис Г.М. Психологічні особливості мотивації студентів до навчальної діяльності](#)
[Талайчук Т.М. Психологічні особливості впливу реклами на свідомість людини](#)
[Усик В.С. Вплив партнерських пологів на особливості психологічного клімату сім'ї](#)
[Целюк Л.Т. Когнітивно-стильові особливості розуміння тексту студентами – філологами](#)
[Яблонська М.М. Сучасна реклама та її вплив на розвиток учнів початкової школи](#)
[Відомості про авторів](#)